

Medlemsblad

Åhls hembygdsförening

Hjultorget 1, 793 41 Insjön

Maj 2019 Nummer 2 Årgång 20

Kära Hembygdsvänner!

Ute skiner solen och det känns som att sommaren är här.

Hembygdsföreningens årsmöte 2019 hölls i februari och samlade en skara entusiastiska hembygdsvänner. Ur Junkar Bertils fond utdelades 25 000 kr till Insjöns Ridklubb och 25 000 kr till Insjöns Tennisklubb. Louise Tysklind berättade och visade bilder från ridklubbens bildande och dess arbete fram till idag. I år delade vi även ut ett släktdiplom till Yngve Eriksson vars släkt finns dokumenterad i minst sex generationer på gården Gnetbo (nu Knippbodarna) nr 2 i Åhl.

Jag vill passa på att tacka för engagemang med städning och deltagande i Valborgsmäsofirandet på Vattberget som avhölls traditionsenligt med undantaget att vi inte vågade tända eldkorgarna på grund av torkan. Innebandyföreningen stod för serveringen i Gamla skolan. Jag tycker att det är värdefullt och trevligt att vi kan ge aktiva lokala föreningar möjlighet att delta i våra arrangemang och att de på så sätt kan få in en slant till sin verksamhet. Sedvanliga vårsånger sjöngs förtjänstfullt av Åhls Hembygds- och Kyrkokör och

ett kärnfullt vårtal hölls av Ulrika Hansson, Tunsta. Kvällen avslutades med ett pyrotekniskt skådespel.

Beträffande traditioner så står ju midsommarfirandet för dörren och jag hoppas att få se många av er även i förberedelserna för att smycka vår ståtliga majstång med blommor och blader. Kom gärna och hjälp till med kransbindning och "rumpan" som skall viras runt stången. Åhls församling kommer att fira gudstjänst på Minnesgården på midsommardagen.

Åhlénpaviljongen öppnar som vanligt inför turistsäsongen, bemannad med kunniga guider. Gruvvandringarna i gruvområdet öster om Insjön startar som vanligt i juli. Medlemsresan i år är planerad att gå till Stjärnsund. På Teatern har vi under hösten två inplanerade program i hembygdsföreningens regi. Se annonser på sid 3.

Jag önskar er alla nöjsam läsning av detta medlemsblad och önskar en skön och trevlig sommar.

/Roger Arvidsson

Din e-post-adress. Om du accepterar att vi har din e-postadress i vårt register: Skicka gärna in den till ahlshebygd@hotmail.com

Åhls hembygdsförenings medlemsblad.

Föreningens adress: Hjultorget 1, 793 41 INSJÖN

- Adressändring kan anmälas på någon av ovanstående adresser eller tel 070-524 01 93.

Föreningens bankgiro: 725 - 4154

Föreningens tel: 0247-413 60 eller 076-949 65 20 Swishnr: 123 379 11 67.

Ansvarig utgivare: Roger Arvidsson

Redaktör: Hans Hellström

Föreningens e-postadress: ahlshebygd@hotmail.com

Föreningens hemsida: www.hembygd.se/ahl

Midsommar

Kransbindning

Torsdag 20 juni kl 17

Vi träffas vid Minnesgården på Vattberget för att göra iordning kransar och "rumpa" att pryda majstången med.

Plocka blommor i förväg och ta med så mycket som möjligt! Björkris finns.

Under tiden som vi arbetar finns det fika för alla åldrar och smaker.

Trevlig samvaro och man lär sig att binda kransar.

Det är nödvändigt att många kommer!

Majstångsresning

Midsommarafton 21 juni kl 16

Majstången reses på Vattberget

Långdans kring stången. Ringlekar. Spelmännen spelar.

Lotteri. Servering.

Gudstjänst på Minnesgården

Midsommardagen 22 juni kl 11

Åhls församling. Kyrko- och hembygdskören sjunger.

Åhlénpaviljongen på Hjultorget

En historisk utställning med produkter som tillverkats/sålts i Insjön under 1900-talet

Öppnas för säsongen **måndag 24 juni kl. 11.00**

Gruvvandringarna

Onsdag 3 juli, 10 juli, 17 juli, 24 juli, 31 juli kl. 18.00

Guidade vandringar i det intressanta gruvområdet öster om Insjön.

Samling vid fiskdammarna 1 km före Solberga.

Kartor och böcker om gruvdriften säljs.

Gå även leden på egen hand. Information finns längs leden.

Gå även leden JÄRNFYRAN som utgår från Helgobadet.

Medlemsresa till Husbyringen

Söndagen den 4 aug kl. 8 från Hjultorget

Besök på Polhemsmuseet i Stjärnsund,

Silfhytteå med hyttlämningar och slussar, Klosters Bruksmuseum mm.

Samåkning i egna bilar. Ta med fikakorg.

Lunch på Herrgården. Betalas av var och en.

Anmälan till Anders Hollsten snarast men senast 29 juli.

Tel 070 - 688 84 75, gärna sms

**Minnesgården på Vattberget
Dräktkammaren på Insjöns Teater
Skolmuseet på Sockenvägen**

Visas efter överenskommelse. Ring 0247-413 60

Insjöns Teater hösten 2019

Onsdag 4 sept kl 19: Soldater från Åhl

Medverkande: Gagnefsbördige John Långberg, som gjort ett gediget arbete med att dokumentera och kartlägga gårdar och släkter i trakten kommer och berättar om sitt arbete, speciellt om soldater.

6, 7 eller 8 sept: Kulturarvsdagen (program ej klart)

Tisdag 8 okt kl 19: Åhlénafteon

Alla år som slutar på 9 är jubileumsår för Åhlén & Holm.

Johan Petter Åhlén föddes 1879. "Åhlén & Holm, Insjön" startade 1899 av Johan Petter och hans farbror Erik Holm. Johan Petter slutade sin jordevandring 1939.

Vi planerar en Å&H-kväll med en liten historiektion, bilder, filmvisning och naturligtvis fika och samkväm. Reservera dagen i din kalender. Mer information i kommande medlemsblad.

Studiecirkeln Insjön förr och nu

Torsdagar udda veckor med början 26 sept. kl. 15

Åhls Folkdanslag / *Hans Hellström med uppgifter från Iréne Joons*

Den 2 maj 2019 samlades resterna av det en gång så framgångsrika Åhls Folkdanslag. Det handlade emellertid inte om att dansa, utan det som skulle ske var att föreningen skulle läggas ner och tillgångarna avyttras. Laget hade inte haft någon verksamhet på många år och inget intresse har funnits att fortsätta. Den sista folkdansuppvisningen var vid majstångsresningen på Vattberget år 2005. Tidigare hade folkdans varit ett stående inslag de flesta midsomrar.

Folkdanslaget bildades år 1950 och hade under 1950- och 1960-talen en strålande tid. 1953 hade man 28 medlemmar som träffades i IOGT-lokalen för dansövningar hela 58 gånger och man hade 25 dansuppvisningar på olika ställen. Då började man också ha utbyte med folkdansare från andra länder. Under 1950- och 1960-talet gjordes flera resor till bl a Holland, Tyskland och Frankrike och återbesök kom också därifrån.

I mitten av 1970-talet gjordes en nystart efter några år med dåligt intresse, och man hade hela 60 medlemmar ett tag. Det blev en del uppvisningar hemikring och man var med i en TV-inspelning med Alice Babs. Intresset höll i sig ända till sekelskiftet, och laget gjorde flera resor med uppvisningar - till Berlin, München, Lindau och Frücht i Tyskland, till Leningrad och Tallinn samt till Italien. En del av utlandskontakterna kom också till Åhl på besök. Efter 50-årsjubiléet år 2000 gick luften ur laget och endast ett fåtal dansare lyckades ända till 2005 ordna den traditionella uppvisningen vid majstångsresningen på Vattberget. Därefter återstod många fina minnen och gemenskap från alla åren.

Enligt föreningens stadgar skulle vid nedläggning tillgångarna tillfalla Åhls hembygdsförening, vilket också har skett. Vi har bl a fått en mycket fin åhlfana.

Befolkningen i Åhl / Hans Hellström

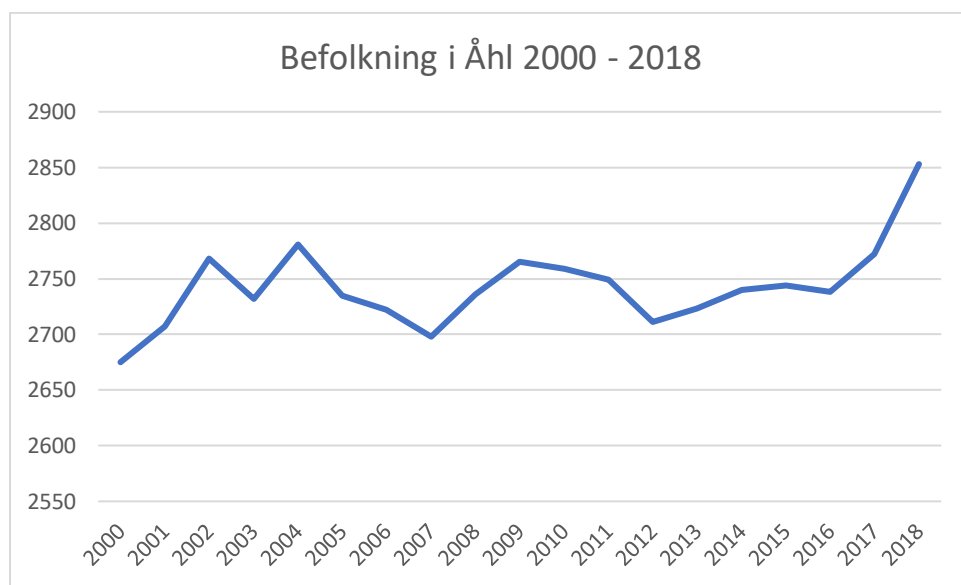
Befolkningen i Leksands kommun har under de senaste åren ökat så sakteliga. I den översiktsplan som beslutades 2014 förutsattes en befolkningsökning på 200 personer per år. Under åren 2015 - 2018 har antalet invånare ökat med 571 personer eller 143 per år i genomsnitt. Det fattas alltså fortfarande en del innan målet nås.

Av tabellen nedan framgår att under 2018 har Åhl svarat för en stor del av ökningen. Ser vi kanske redan en effekt av den nu färdiga etapp 1 av nya lägenheter på Sandgärdet?

Antal invånare i Åhl är nu 2853, varav ca 2200 i Insjön. Så många har aldrig tidigare bott här.

Distrikt	dec 2014	dec 2015	dec 2016	dec 2017	dec 2018
Leksand	10058	10142	10267	10390	10499
Djura	653	650	641	644	638
Siljansnäs	1801	1804	1877	1848	1833
Åhl	2740	2744	2738	2772	2853
Kommunen	15252	15340	15523	15654	15823

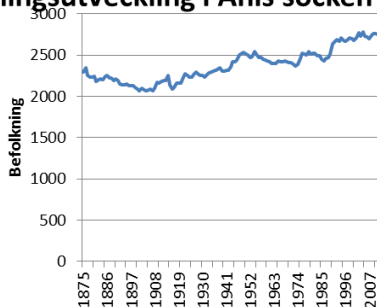
Källa Statistiska Centralbyrån

Längre tillbaka i tiden utvecklades folkmängden i Åhl enligt diagrammet nedan. I slutet av 1800-talet minskade folkmängden successivt efter att gruvdriften hade lagts ner. Under första halvan av 1900-talet, under den gyllene tiden för de många

företagen i Insjön, ökade befolkningen åter och låg sedan på ca 2500 invånare under många år. I mitten av 1980-talet började folkmängden åter öka. (Från boken Det företagsamma Insjön 2012)

Befolkningsutveckling i Åhls socken 1875-2011

Var ligger Holen?

Du har kanske sett att det har kommit upp en del nya vägskyltar i Insjön. Sedan rondellerna och vägporten under järnvägen i Tunsta kom till för ett tiotal år sedan, då den norra infarten till Insjön stängdes, har det blivit svårt att hitta till den del av samhället som ligger norr/öster om järnvägen.

Det blev ännu svårare att hitta efter att järnvägsövergången på Insjövägen stängdes för biltrafik. På den enda skylt som pekade mot östra delen av Insjön stod det "Blommor".

Insjöns Intresseförening, Åhls Sockenråd, Insjöföretagarna och Åhls hembygdsförening har under många år försökt att få en lösning på detta problem, både hos kommunen och Trafikverket. Kommunen har nu till slut gått med på en del av den skyltning som vi önskade. Däremot har Trafikverket varit helt omöjliga. När man kommer längs riksvägen får man bara tydliga anvisningar om hur man åker till Norra/Södra Industriområdet, Köpcentrum, Tunsta, Sätergläntan och Rexbo. Vi tyckte dock att Insjön består av mer.

Huvuddelen av den del av Insjön som ligger norr/öster om järnvägen hör till byn Holen dit även Holsåkern hör. Därför valde vi att från några lämpliga ställen föreslå att sätta upp vägvisare till Holen. Men Insjön består ju av flera byar än Holen, påpekar den vakne läsaren. Övre Heden ligger till stor del söder/väster om järnvägen, men flerfamiljshusen på Sandgärdet och bebyggelsen norr därom på Mellanåkern hör också till Övre Heden. Ålbyn tillhör Sätra, som är en separat tätort utanför Insjön. Nedre Heden ligger också öster om järnvägen. Knippboheden, som också tillhör Nedre Heden, är historiskt de äldre gårdar som ligger längst söderut. Den nya villabebyggelsen på Stengärdet har emellertid också fått namnet Knippboheden och har fått en skylt längs Stengärdsvägen. På nästa sida kan du se hur gränserna mellan byarna i Insjön går.

/Hans Hellström

Holen var i början av 1800-talet den största byn i Åhl. Där fanns 55 hushåll på 42 fastigheter och antal boende var ca 200. Idag finns ca 600 boende i Holen, som även idag är en stor by och sedan 1200-talet kyrkbyn. På Övre Heden bor idag flest av Insjöns befolkning, ca 800. På Nedre Heden bor ca 450 och i Tunsta ca 325.

Holen har genomgått stora förändringar sedan början av 1800-talet. Hälften av gårdarna har rivits helt och hållet eller brunnit ner och ersatts med nyare hus.

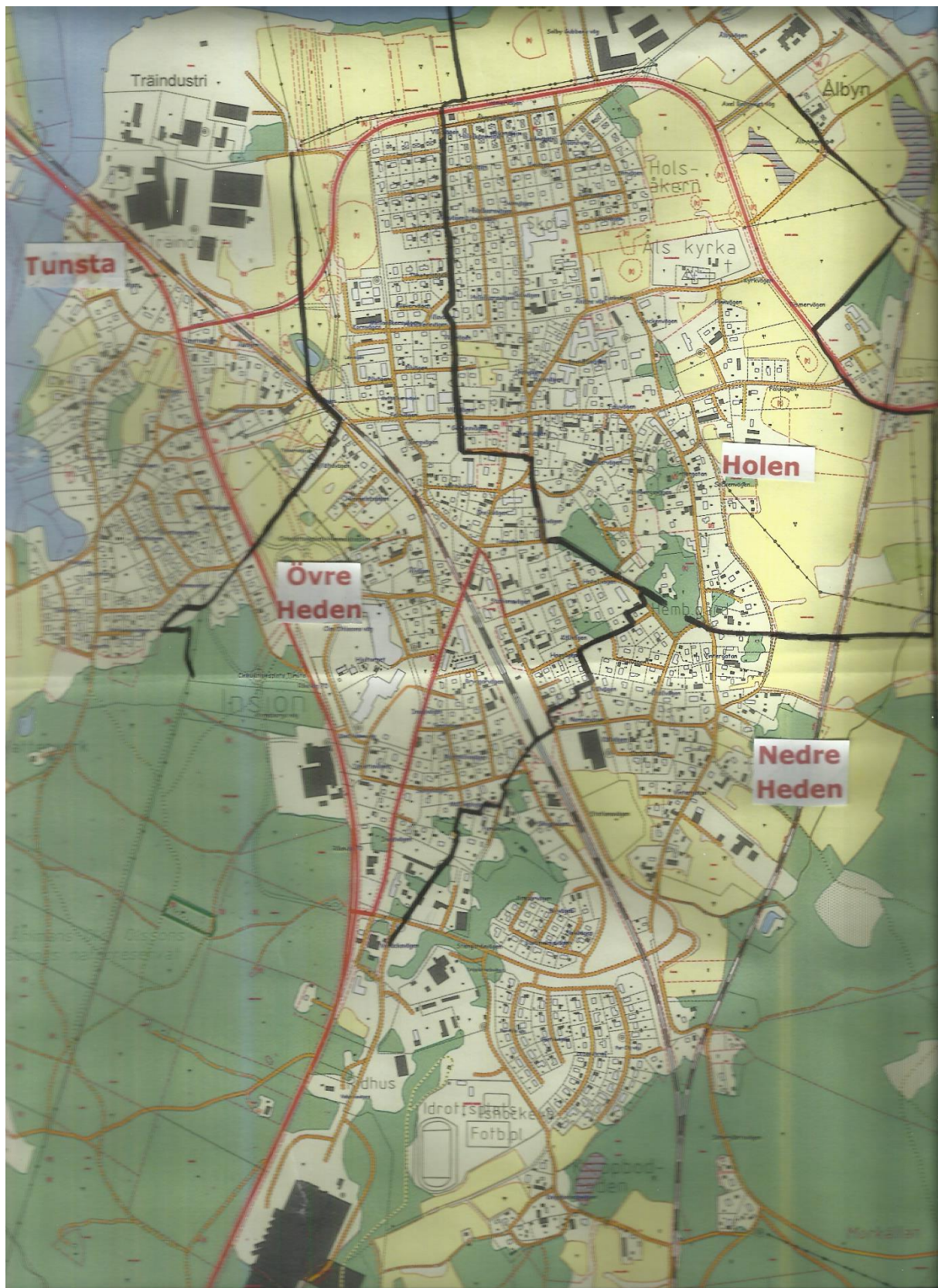
Från början av 1900-talet genomgick Holen en ny fas, när byn förvandlades till ett handelscentrum för hela socknen. Det blev butiker i nästan varje hus längs Faluvägen, eller Buss Street som den kallades förr, och även längs början av Vintergatan, som förr kallades Jungfrustigen. Missionshuset uppfördes också då (1899) liksom även Frälsningsarmén. Under den tiden byggdes också en del villor på Holsåkern och det nya kommunalhuset kom till 1912.

Nästa fas i utvecklingen skedde efter andra världskriget med stora utbyggnader av bostäder på Holsåkern. Den nya skolan kom också till då och var klar 1953. Under 1970-talet började butikerna försvinna från Holen. En del försvann helt, t.ex. järnhandeln 1977, som revs omkring 1990. Andra flyttade till Hjultorget, t.ex. Anderssons Ur år 1989. Idag finns bara ett par butiker kvar i Holen, som nu i huvudsak är ett bostadsområde med inslag av småföretagare. En för Åhl tidigare okänd företeelse inträffade 2016 när det gamla kommunalhuset, som just byggts om för att bli hem för ensamkommande flyktingbarn, brändes ner!

Utöver vägvisningen till Holen finns nu också några skyltar som visar hur man ska åka till några andra målpunkter såsom Insjöns Teater, Minnesgården, Servicehuset Solhem. Sedan tidigare fanns skyltar som visade mot bl a Järnvägsstationen, Insjöns Hotell och Sätergläntan.

*Faluvägen genom Holen omkring år 1960.
T.v. Centrumbageriets kiosk och Konsum.
T.h. F.d. Firma Clas Ohlson (huset som
nu står på Hjultorget), Leksands Sparbank
och Insjöns Järnhandel.
Foto: Elliord Mattsson. Hartmans, Uppsala*

Karta från Eniro
 Gränser mellan byarna i Insjön enligt Lantmäteriet.
 Gränsen mellan Holen och Övre Heden går bl a längs Villavägen-Gärdesvägen

KAMERA FRÅN ÅHLÉN & HOLMS REKLAMTURNÉER

/Hans Hellström

Åhlén & Holms marknadsföring bestod inte bara av kataloger och annonser. I reklamsyfte körde man år 1911 runt i hela Sverige med den s.k. Vita bilen, en Darracq med 14 hästkrafters motor, prydd med reklam för Åhlén & Holm, Insjön. Det blev sammanlagt 25 500 km och

bilen väckte stor uppmärksamhet, eftersom de flesta människorna på landsbygden vid den här tiden inte hade sett en bil. Folk kom långa vägar för att granska underverket och firmans agenter bjöds att åka gratis.

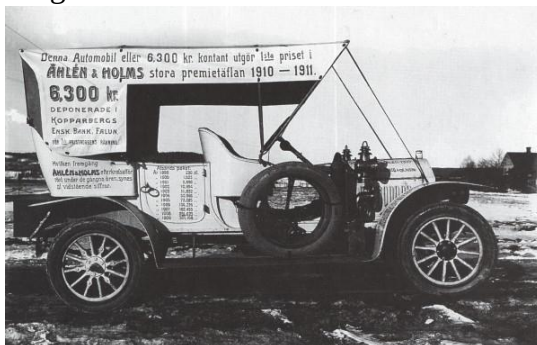

Foto: Troligen Per-Olof Rosén

Med på resan var Roligs Per-Olof Rosén, anställd vid Åhlén & Holm, Insjön. Han hade en kamera med sig, med vilken han fotograferade många av de turer som gjordes med bilen.

Kameran är tillverkad av det amerikanska företaget Rochester Optical Co, Rochester, New York. Detta företag var dominerande i branschen under 1880- och 1890-talen. Per-Olofs kamera var av modell PREMIO SENIOR, tillverkad 1898. I reklamen anges den vara av mycket hög kvalitet. Den kunde

anpassas för glasplåtar, rullfilm eller enstaka filmnegativ. Det sistnämnda gällde för Per-Olofs kamera, och negativens format var 137 x 202 mm.

Kameran är invändigt klädd med polerad mahogny och utvändigt med fint svart läder. Metalldelar är av polerad och lackerad mässing. Lins och slutare är av fabrikat VICTOR med tids- eller ögonblicks-exponering under 1 – 1/100-dels sekund med varierande slutarinställning och avståndsinställning 7 - 100 fot.

Foto: Lars Mäx

Artikeln har varit publicerad i Dalarnas Hembygdsförbunds tidning Dagsverket nr 1/2019.

Händelser vid resor till Insjön för länge sedan

/insända av Ingmar Hedblom, Nyköping och Östra Insjö

Bergslagsposten lördagen 27 aug 1892 sid 4

Olyckshändelse. Vid ångbåten Österdalarnes ankomst till Insjön i söndags råkade en person, Bond Per Persson, att falla baklänges omkull på landgången. Sedan han rest sig upp och gått några steg därifrån föll han dödnär. Huruvida han afled af den stöt han erhöll i fallet, eller han kväfdes till följd af att han vid tillfället hade munnen full med mat, är ännu ej känt. Persson, som var omkring 30 år gammal, var född utan öron och stod en gång för detta lyte omtalad i tidningarne under benämningen »den öronlöse mannen.» S. D. T.)

Bond Per Persson var Per Rågfelt född 1861-02-27 död 1892-08-21. I dödboken står "Hastigt död då han gick af ångbåtsbryggan efter att hafva rest från Leksand på ångbåten, qvävfd af mat som fastnade i halsen då han gick och åt (dog ögonblickligt)

/Stenåke Petersson

Göteborgs aftonblad 27 juli 1901 sid 2

När dalkullorna sprungo fatt tåget. Tre dalkullor, hvilkas dräkt angaf Leksand som deras hemort, voro för ett par dagar sedan på tåget som skulle föra dem till Insjön. Den ena af dem medförde äfven ett barn. Då tåget stannade vid Borlänge, stego de ur kupén för att skaffa sig vatten. De försummade sig emellertid, så att då de kommo ut hade tåget redan satt sig i rörelse.

Kullan med barnet sprang skyndsamt fram och kastade barnet på vagnens plattform och lyckades äfven själf komma upp på fotsteg. Båda omhändertogs af en del passagerare. De båda andra kullorna däremot blefvo efter, och då det var sista tåget för dagen, sågo de ingen annan råd än att traska efter. Men detta gjorde de ock med sådan kläm, att då tåget nått nästa station, Domnarfvet och stått där ett par minuter, kunde de, glada, om ock trötta och genomblöta af språngmarschen i solgasset, intaga sina platser i kupén helsade med lifliga bifallsyttringar af de talrika medpassagerarne.

Uppgiften att de hann ikapp tåget i Domnarfvet kan inte vara riktig, eftersom den stationen låg på banan mot Falun. Då hade de inte kommit hem till Leksand. På banan mot Insjön låg däremot hållplatsen Tjärna ett par kilometer från Borlänge. Där brukade tågen stanna för att i ångloken fylla på vatten, som pumpades från tjärnen där. (Banan hade till omkring år 1960 en annan sträckning än nu från Borlänge – genom byn Tjärna.)

/Hans Hellström

Dagens Nyheter 20 juni 1903

Stockholmare på besök i Dalarna. Nästa söndag afgår ett extratåg från Stockholms central kl. 7.32 f. m. med omkring 400 lustresande Stockholmsbor och anländer till Insjön kl. 3.35 e. m. Återfärden kommer att företagas efter behag med ordinarie bantåg.